

Vissa frågor rörande företagsinteckning

Till finansutskottet

Lagutskottet har denna dag beslutat att till finansutskottet överlämna de under den allmänna motionstiden år 2004 väckta motionerna 2004/05:L214 av Viviann Gerdin m.fl. (c) (yrkande 1), 2004/05:L220 av Ingegerd Saarinen m.fl. (mp) (yrkandena 1–3), 2004/05:L251 av Maria Larsson m.fl. (kd) (yrkande 1), 2004/05:L257 av Anders Sjölund (m) (yrkandena 1 och 3), 2004/05:L274 av Inger René m.fl. (m) (yrkandena 1 och 2), 2004/05:L322 av Hans Backman (fp), 2004/05:L323 av Yvonne Ångström (fp), 2004/05:L324 av Solveig Hellquist (fp), 2004/05:L337 av Jan Ertsborn m.fl. (fp) (yrkande 6), 2004/05:L372 av Roger Tiefensee (c) (yrkande 1), 2004/05:N393 av Göran Hägglund m.fl. (kd) (yrkande 29), 2004/05:N398 av Maud Olofsson m.fl. (c) (yrkande 3), 2004/05:N408 av Eva Flyborg m.fl. (fp) (yrkande 3) och 2004/05:N413 av Eva Flyborg m.fl. (fp) (yrkande 5).

Vad som föreslås i motionerna har statsfinansiella effekter, och överlämnandet syftar till att möjliggöra en samordning av beredningen av motionsförslagen med beredningen av regeringens proposition 2004/05:1 Budgetpropositionen för 2005. Som underlag för finansutskottets ställningstagande i ärendet redovisar lagutskottet i detta yttrande, efter en bakgrundsbeskrivning och motionsredovisningar, sin syn på de frågor som behandlas i motionerna.

I ärendet har en utfrågning ägt rum med företrädare för Regeringskansliet. Därutöver har företrädare för Företagarförbundet och Företagsrekonstruktionsföreningen framfört synpunkter på de i motionerna behandlade motionsförslagen. I ärendet har inkommit en skrivelse från Företagarna.

Utskottet

Inledning

Efterlevnaden av civilrättsliga regler om betalningsskyldighet regleras i sista hand av att en gäldenärs egendom tvångsvis genom konkurs eller utsökning kan användas för att tillgodose fordringsägarna. De väsentligaste bestämmelserna om konkurs finns i konkurslagen (1987:672). Konkursförfarandet, som utgår från att gäldenären är på obestånd eller insolvent, har karaktär av generalexecution där i princip all gäldenärens egendom tas i anspråk.

Den ordning i vilken betalningsanspråken skall tillgodoses vid konkurs och utmätning regleras i förmånsrättslagen (1970:979) och i utsökningsbalken. Utgångspunkten är att alla fordringar har samma rätt. I förmånsrättslagen finns dock en uppräkningslista av vissa fordringar som har bättre rätt än andra, dvs. förmånsrätt, och vilken ordning som gäller mellan dessa s.k. prioriterade fordringar. I lagen görs skillnad mellan dels särskilda förmånsrätter, som avser enbart viss egendom och som gäller både i konkurs och vid utmätning, dels allmänna förmånsrätter, som avser all gäldenärens egendom och som gäller enbart i konkurs.

Vid sidan av konkurs finns numera enligt lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion ett särskilt insolvensrättsligt förfarande inom vars ramar åtgärder kan vidtas för att rekonstruera företag i kris som bedöms ha utsikter till en fortsatt lönsam verksamhet (prop. 1995/96:5 och 1995/96:115, bet. LU11). En sådan rekonstruktion kan innefatta såväl åtgärder som förbättrar rörelsens resultat som en uppgörelse med borgenärerna.

I det insolvensrättsliga regelsystemet ingår även lönegarantilagen (1992:497) som en väsentlig del. Lagen syftar till att säkerställa att arbetstagare skall få betalning för sin lönefordran mot en arbetsgivare som försätts i konkurs. Lagen innebär sammanfattningsvis att staten under vissa närmare förutsättningar garanterar prioriterade fordringar på lön och pension samt att staten övertar fordringarna – med motsvarande förmånsrätt – och inträder i konkursen som borgenär på respektive löntağares plats.

Rättsläget före den 1 januari 2004

Med företagshypotek avses en särskild säkerhetsrätt som utvecklats för att näringsidkares rörelseegendom skall kunna utnyttjas som kreditsäkerhet utan att näringsidkaren behöver avstå från besittningen till egendomen. Bestämmelser om företagshypotek fanns tidigare i den numera upphävda lagen (1984:649) om företagshypotek. Lagen innebar att en näringsidkare genom inskrivning i ett särskilt register kunde beviljas företagsinteckning i sin näringsverksamhet. Som bevis för inskrivningen utfärdades ett företagshypoteksbrev att överlämnas till en borgenär som säkerhet för en fordran. Borgenären hade därmed säkerhet i form av företagshypotek och förmånsrätt till

betalning ur den egendom som utgjorde underlag för inteckningen. Företagshypoteket gällde i den lösa egendom som tillhörde näringsidkaren och verksamheten. Underlaget kunde således skifta från tid till annan. Kassa- och banktillgodohavanden, aktier, obligationer, förlagsbevis och liknande skuldebrev omfattades inte av företagsinteckningen. En annan kategori av egendom som var undantagen från inteckningsunderlaget var egendom som kunde vara föremål för panträtt på grund av inteckning, exempelvis tomrätt, skepp och luftfartyg. Företagshypoteket gav, enligt 5 § förmånsrättslagen, särskild förmånsrätt och gällde således både vid konkurs och vid utmätning.

Statens fordringar på skatt och allmänna avgifter hade, före den 1 januari 2004, allmän förmånsrätt enligt 11 § förmånsrättslagen. Förmånsrätten omfattade bl.a. inkomstskatt, förmögenhetsskatt, fastighetsskatt och mervärdesskatt. Skatteförmånsrätten gällde efter de särskilda förmånsrätterna och den allmänna förmånsrätten för nya fordringar under rekonstruktionsförsök.

Efter skatteförmånsrätten följde, enligt 12 § förmånsrättslagen, allmän förmånsrätt för fordringar avseende löntagares lön och annan ersättning på grund av anställningen. Eftersom det var fråga om en allmän förmånsrätt krävdes att arbetsgivaren försattes i konkurs för att fordringen skulle kunna göras gällande. I likhet med vad som gäller i dag svarade staten, enligt lönegarantilagen, för förmånsberättigade lönefordringar i konkurs.

2003 års reform av förmånsrättslagstiftningen

I juni 2003 fattade riksdagen beslut om en genomgripande reform av förmånsrättslagstiftningen (prop. 2002/03:49, bet. LU17, rskr. 222). Reformen syftade i huvudsak till att underlätta för företag att genomföra företagsrekonstruktion i stället för att gå i konkurs, att bidra till att kreditgivning och kreditprövning ytterligare inriktas på ett projekts utsikter till lönsamhet, att insolvenshanteringen sker mer skyndsamt, att oprioriterade borgenärer får bättre utdelning samt att stärka löneskyddet för de anställda vid konkurs.

2003 års reform av förmånsrättslagstiftningen var avsedd att utgöra en grundläggande del i ett långsiktigt och generellt arbete med en från många håll såsom önskvärd sedd reformering av den civilrättsliga lagstiftning som påverkar kreditgivning och insolvenshantering. I sammanhanget kan nämnas att det för närvarande pågår arbete i Regeringskansliet med att utarbeta direktiv till en utredning om ett samlat insolvensförfarande.

Bakgrunden till 2003 års reform

Till grund för 2003 års reform av förmånsrättslagstiftningen låg Förmånsrättskommitténs slutbetänkande (SOU 1999:1) Nya förmånsrättsregler. Kommitténs förslag innebar sammanfattningsvis att förmånsrätten för skatter och avgifter skulle avskaffas, att löneförmånsrätten och lönegarantin skulle reformeras och att företagshypoteket skulle omvandlas till en företagsinteckning med allmän förmånsrätt i hälften av gäldenärens egendom.

Våren 2002 behandlade utskottet ett antal motioner (m, kd och fp) med krav på att Förmånsrättskommitténs förslag helt eller delvis skulle genomfö-

ras. I det av riksdagen godkända betänkandet 2001/02:LU26 ställde sig ett enigt utskott bakom motionskraven och uttalade att regeringen, redan under hösten 2002, borde återkomma till riksdagen med lagförslag i enlighet med vad kommittén föreslagit (rskr. 303). I den till riksdagen våren 2003 överlämnade propositionen 2002/03:49 Nya förmånsrättsregler tillgodosåg regeringen i allt väsentligt de av lagutskottet året dessförinnan uttalade önskemålen.

I sammanhanget kan nämnas att utskottet våren 2001 företog en delegationsresa till Finland och därvid inhämtade information om erfarenheterna av förmånsrättsordningen i Finland, en ordning som ligger helt i linje med Förmånsrättskommitténs förslag.

Närmare om innebörden av 2003 års reform

Genom den nya lagstiftningen har företagshypoteket omvandlats till en företagsinteckning med allmän förmånsrätt i 55 % av all gäldenärens egendom, sedan borgenärer med bättre förmånsrätt fått betalt (11 § förmånsrättslagen). Lagen om företagshypotek har ersatts av en ny lag (2003:528) om företagsinteckning. Vidare har förmånsrätten avseende dels hyra och arrende, dels skatter och avgifter avskaffats.

Vad gäller löneskyddet har det maximala beloppet för lönegarantin höjts från 100 000 kr till fyra prisbasbelopp (f.n. 157 200 kr). Den tid under vilken lönegaranti kan utgå har utökats från fyra månader till sex månader. Samtidigt har förmånsrätten för lönefordringar begränsats till tio prisbasbelopp (f.n. 393 000 kr). Den nya lagstiftningen innebär även förändringar i fråga om ett konkursbos ansvar för hyra och uppsägningslön.

Övergångsbestämmelserna

Lagstiftningen har trätt i kraft den 1 januari 2004. I de fall en företagsinteckning har beviljats före den 1 januari 2004 gäller dock, enligt punkt 3 i övergångsbestämmelserna till lagen om företagsinteckning, lagen (1984:649) om företagshypotek fram till den 1 januari 2005. Därefter skall inteckningen anses som en företagsinteckning enligt den nya lagen och företagshypoteksbrevet som ett företagsinteckningsbrev på samma belopp.

Av punkt 4 i övergångsbestämmelserna till lagen (2003:535) om ändring i förmånsrättslagen framgår att om de nya bestämmelserna, vid en tillämpning den 1 januari 2004, skulle ha medfört att ett företagshypotek tillsammans med övriga säkerheter inte längre hade utgjort betryggande säkerhet och ställer gäldenären inte inom en månad efter anmodan kompletterande säkerhet som borgenären skäligen kan nöja sig med, får borgenären före den 1 januari 2005 säga upp den fordran för vilken företagshypoteket upplåtits till betalning inom sex månader. Detta gäller även om längre uppsägningstid har avtalats eller om uppsägning inte får ske. Har borgenären före den 1 januari 2005 väckt talan om betalning och anmält detta till inskrivningsmyndigheten för företagsinteckning gäller, enligt punkt 4, under vissa förutsättningar äldre bestämmelser i fråga om förmånsrätt som följer med företagshypotek i en konkurs eller en utmätning.

Motionerna

I motion L274 av Inger René m.fl. (m) anför att farhågorna att reformen skulle leda till försämrade möjligheter att erhålla kredit, särskilt i glesbygd, har besannats. Läget är nu kritiskt för de företag som inte har någon marginal i sina säkerheter. Motionärerna anser därför att riksdagen skall besluta att återge företagsinteckningen dess fulla värde. I motionen yrkas att riksdagen, med ikraftträdande den 1 januari 2005, skall besluta om ändringar i 11 § förmånsrättslagen som innebär att paragrafen får följande lydelse: Allmän förmånsrätt följer därefter med företagsinteckning i den egendom som återstår sedan borgenärer med förmånsrätt enligt 4, 4 a, 6–8, 10 och 10 a §§ har fått betalt (yrkande 1).

I samma motion yrkas – för det fall yrkande 1 inte vinner bifall – att riksdagen skall besluta att skjuta upp ikraftträdandet av de ändrade förmånsrättsreglerna så att för företagshypotek på grund av en inteckning som har beviljats före den 1 januari 2004 skall äldre bestämmelser tillämpas till den 1 januari 2007 (yrkande 2).

I motion N398 av Maud Olofsson m.fl. (c) understryks att Centerpartiet redan då reformen beslutades gjorde gällande att de nya reglerna skulle kunna komma att försvåra för småföretagare att erhålla krediter. Motionärerna menar att dessa farhågor har besannats under år 2004. Sålunda har svårigheterna att erhålla krediter ökat i hela landet. Det är därför, menar motionärerna, nödvändigt att – i avvaktan på en konsekvensanalys – senarelägga förändringarna av de äldre företagsinteckningarna till den 1 januari 2007. I motionen begärs ett tillkännagivande härom (yrkande 3).

I motionerna L214 av Vivianne Gerdin m.fl. (c) (yrkande 1) och L372 av Roger Tiefensee (c) (yrkande 1) finns yrkanden med samma inriktning.

Ingegerd Saarinen m.fl. (mp) framhåller i motion L220 att reformen av förmånsrättslagstiftningen medfört att små och medelstora företag fått svårare att låna i bank. I stället för att, som lagstiftaren avsett, göra mer gedigna kreditprövningar har bankerna krävt kompletterande säkerhet i form av bl.a. factoring och borgen. Syftet med reformen har således, menar motionärerna, undergrävt genom bankernas agerande. I motionen yrkas att riksdagen beslutar om lagändringar som innebär att steg två i reformen, dvs. omvandlingen av äldre företagshypotek, skjuts upp till tidigast den 1 januari 2007 (yrkande 1).

Motionärerna yrkar vidare i samma motion att riksdagen skall besluta om lagändringar som innebär att företagsinteckningar som utfärdats under år 2004 senast den 1 januari 2005 skall gälla i 100 % av egendomen (yrkande 2).

I motion L220 av Ingegerd Saarinen m.fl. (mp) yrkas även att riksdagen skall besluta att företagsinteckningar beviljade efter den 1 januari 2005 ges ett värde som motsvarar 100 % av egendomens värde till dess att en konsekvensanalys upprättats som kan ligga till grund för beslut kring samtliga företagsinteckningar och deras värde (yrkande 3).

I motion L337 av Jan Ertsborn m.fl. (fp) framhålls att samstämmiga uppgifter pekar på att reformen medfört skärpta krav på säkerheter och att kredit-

givarna nu förbereder ytterligare krav som villkor för förlängning av redan befintliga krediter. Det finns, menar motionärerna, all anledning att befara att kreditgivarnas krav kommer att medföra betydande problem för småföretagarna. Förändringen av företagsinteckningens värde bör därför senareläggas under några år. Under uppskovet kan det göras en noggrann analys av konsekvenserna av reformen för kreditgivningen. I motionen yrkas att riksdagen beslutar om en ändring i punkt 2 i övergångsbestämmelserna till lagen (2003:535) om ändring i förmånsrättslagen så att bestämmelsen får följande lydelse: I fråga om företagshypotek på grund av en inteckning som har beviljats före ikraftträdandet den 1 januari 2004 tillämpas äldre bestämmelser i konkurser som har beslutats på grund av ansökningar som inkommit före den 1 januari 2007. Vidare yrkas att riksdagen upphäver punkt 4 i övergångsbestämmelserna (yrkande 6).

I motionerna N408 av Eva Flyborg m.fl. (fp) (yrkande 3) och N413 av Eva Flyborg m.fl. (fp) (yrkande 5) begärs tillkännagivanden om att övergångstiden för ändringarna i förmånsrättslagen skall förlängas.

I motion L251 av Maria Larsson m.fl. (kd) anfördes att Kristdemokraterna, då reformen beslutades, ansåg att helheten i förslaget var bra, men att man var tveksam i fråga om vilka konsekvenser en så pass stor sänkning av företagshypotekets värde skulle få, särskilt i glesbygd. Det avgörande skälet till att man ställde sig bakom propositionen var de skarpa skrivningarna i utskottsberäkningen om vikten av en snar utvärdering av reformen och beredskap hos regeringen för att vid behov kunna vidta ytterligare åtgärder på området. Enligt vad som anfördes i motionen kom det under år 2003 signaler om att det förelåg risk för att kapitaltillgången för små och medelstora företag försämrats. Regeringen har, menar motionärerna, negligerat dessa signaler och inte ens påbörjat det utvärderingsarbete som utlovats och som riksdagen krävt. Det förefaller således som att regeringen inte har någon beredskap för att vidta åtgärder om det skulle behövas efter den 1 januari 2005. Motionärerna förordar därför att det slutliga ikraftträdandet av reformens andra steg skjuts upp till den 1 januari 2007. I motionen yrkas att riksdagen, med ikraftträdande den 1 januari 2005, beslutar om en ändring i punkt 2 i övergångsbestämmelserna till lagen (2003:535) om ändring i förmånsrättslagen som innebär att paragrafen får följande lydelse: I fråga om företagshypotek på grund av en inteckning som har beviljats före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser fram till den 1 januari 2007. Motionärerna yrkar vidare att riksdagen skall upphäva punkt 4 i övergångsbestämmelserna (yrkande 1).

I motion N393 av Göran Hägglund m.fl. (kd) begärs ett tillkännagivande om att reformens andra del skall skjutas upp till den 1 januari 2007 (yrkande 29).

Anders Sjölund (m) begär i motion L257 ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt skall återkomma till riksdagen med lagförslag som innebär att en företagsinteckning under i varje fall de närmaste fyra åren ges ett värde som motsvarar 100 % av den intecknade egendomens värde (yrkandena 1 och 3). Yrkanden med huvudsakligen samma inriktning finns i motionerna L322

av Hans Backman (fp), L323 av Yvonne Ångström (fp) och L324 av Solveig Hellquist (fp).

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet framhålla att konkursinstitutet är nödvändigt i ett utvecklat och dynamiskt samhälle och kan ses som en integrerad del av en fungerande marknadsekonomi. Genom konkurs kan verksamhet som saknar bärkraft avvecklas i ordnade former. Finns det anledning att anta att gäldenären försökt gynna någon borgenär framför övriga, kan en konkurs även vara den lämpligaste utvägen för att möjliggöra återvinning av en otillbörlig transaktion eller för att förhindra ytterligare sådana transaktioner. En konkurs innebär dock ofta värdetörelse. Svårigheter föreligger nämligen att under konkursen driva verksamheten på ett affärsmässigt sätt. De tillgångar och andra värden som finns i företaget, exempelvis goodwill, kan i många fall gå förlorade. Vidare kan konkursförvaltningen vara kostnadskrävande.

Mot denna bakgrund har arbetet på det insolvensrättsliga området under de senaste decennierna varit inriktat på att bl.a. skapa former och förutsättningar för att livskraftiga företag som hamnat i ekonomiskt trångmål skall kunna rekonstrueras och att onödiga konkurser undviks. Ett viktigt steg i detta arbete var riksdagens beslut våren 1996 att anta lagen om företagsrekonstruktion. Härigenom har tillskapats ett insolvensrättsligt institut som medger att företag i kris får rådrum att lösa sina problem och som möjliggör en ändamålsenlig återuppbyggnad av livskraftiga företag.

Som utskottet framhöll i 2003 års lagstiftningsärende innebär reformeringen av förmånsrättslagstiftningen ytterligare ett viktigt steg i strävan att uppnå en lagstiftning på det insolvensrättsliga området som ökar möjligheterna att uppnå rekonstruktionslösningar. Reformen är således, enligt utskottets mening, väl ägnad att skapa goda förutsättningar för en rad positiva effekter, bl.a. vad gäller en ökad intressegemenskap mellan borgenärerna och mer likställda konkurrensförhållanden mellan konkursbon och andra företag. Till fördelarna hör också att kreditgivning och kredituppföljning ytterligare kan komma att inriktas på ett projekts lönsamhetsutsikt, att oprioriterade fordringar kan få bättre utdelning i konkurs och att arbetstagarnas löneskydd förbättras. Som nämnts inledningsvis utgör den nya lagstiftningen också en grundläggande del av och en klart uttalad förutsättning för en långsiktig och generell reformering av den civilrättsliga lagstiftning som påverkar kreditgivningen och kredithanteringen.

I motionerna finns yrkanden som går ut på att omvandlingen av äldre företagshypotek skall skjutas upp under i varje fall två år alternativt att företagsinteckningen skall ges ett värde som motsvarar 100 % av säkerhetsunderlagets värde. Som skäl härför har åberopats att förändringarna vad gäller företagshypoteket inneburit att kreditgivningen till små och medelstora företag påverkats negativt, särskilt i glesbygd, samt att kreditgivarna kommit att ställa krav på kompletterande säkerheter och nekat förlängning av redan befintliga krediter.

Företrädare för Regeringskansliet har, med anledning av vad som anförts i motionerna, inför utskottet framhållit att kreditgivningen i dagsläget fungerar väl och att ett bifall till motionsförslagen skulle innebära minskade intäkter för staten, huvudsakligen i form av lägre utdelning på fordringar avseende skatt och avgifter, med omkring 200 miljoner kr per år. Utskottet har, från sina utgångspunkter, inte anledning att ifrågasätta dessa uppgifter.

Med hänsyn till vad som sålunda framkommit om motionsförslagets statsfinansiella effekter bör den fortsatta beredningen av motionerna, enligt utskottets mening, ske inom ramen för behandlingen av budgetpropositionen för år 2005 (prop. 2004/05:1). Utskottet har därför denna dag beslutat att, med detta yttrande, överlämna motionerna till finansutskottet.

I sak vill lagutskottet erinra om att reformens konsekvenser för kreditgivningen, särskilt i fråga om små och medelstora företag, ägnades särskild uppmärksamhet i 2003 års lagstiftningsärende (se prop. 2002/03:49 sid. 92 ff., 109 ff.) Regeringen fann därvid sammanfattningsvis att den föreslagna förändringen av företagshypoteket allmänt sett inte var förenad med sådana risker för kreditgivningen eller att den skulle komma att medföra sådana kreditkostnader att dessa utgjorde skäl att inte genomföra förslaget. Inte heller konsekvenserna inom den regionalpolitiska utvecklingen hindrade, enligt regeringen, att reformen genomfördes.

Utskottet hade för sin del ingen annan uppfattning i frågan och ställde sig således bakom förslaget att omvandla företagshypoteket till en allmän förmånsrätt. Mot bakgrund av den oro och den osäkerhet vad gäller effekterna på kreditgivningen som trots allt framkommit under beredningen av ärendet gjorde utskottet dock en något försiktigare bedömning än regeringen. Kvotdelen borde därför, menade utskottet, bestämmas till 55 % av värdet av gäldenärens egendom i stället för hälften, som regeringen föreslagit. Riksdagen följde utskottet.

Vad motionärerna i förevarande ärende anfört utgör enligt utskottets mening inte skäl att frångå riksdagens tidigare ställningstaganden och skjuta upp omvandlingen av äldre företagshypotek till företagsinteckning eller att i något avseende ändra företagsinteckningens värde. Sådana ändringar i gällande rätt som motionärerna vill ha till stånd skulle, enligt lagutskottets bedömning, skapa oöverblickbara konsekvenser för såväl näringsidkare som kreditgivare. Förutsebarhets- och rättssäkerhetsaspekter talar således med styrka emot att det nu görs några förändringar av lagstiftningen. Det går inte heller att bortse från att många näringsidare och kreditgivare redan har anpassat sig till den ordning som är avsedd att gälla efter den 1 januari 2005 varför också konkurrensaspekter utgör skäl mot att inte förlänga den tid under vilken olika kreditvillkor kommer att tillämpas. Som påpekats av företrädare för Regeringskansliet skulle ett bifall till motionsyrkandena kräva ingående beredningsarbete, bl.a. vad gäller behovet av övergångsregler till den nya lagstiftningen och samordningen med lagstiftningen på stämpelskatteområdet (jfr prop. 2003/04:165, bet. SkU2), ett arbete som knappast är praktiskt möjligt att hinna med före årsskiftet.

Avslutningsvis vill utskottet påminna om att regeringen den 14 oktober 2004 beslutat att ge Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) i uppdrag att utvärdera reformens effekter, bl.a. vad gäller kapitalförsörjningen till företagen, varvid särskilt situationen för små och medelstora företag, liksom entreprenörer, i olika delar av landet skall uppmärksammas. För det fall detta utvärderingsarbete skulle ge vid handen att det föreligger behov av ändringar i gällande regler om företagsinteckning utgår utskottet från att regeringen återkommer med erforderliga lagförslag.

Med det anförda förordar utskottet att finansutskottet avslår samtliga motionsyrkanden.

Stockholm den 21 oktober 2004

På lagutskottets vägnar

Inger René

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Inger René (m), Marianne Carlström (s), Raimo Pärssinen (s), Jan Ertsborn (fp), Christina Nenes (s), Hillevi Larsson (s), Yvonne Andersson (kd), Tasso Stafilidis (v), Maria Hassan (s), Bertil Kjellberg (m), Rezene Tesfazion (s), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c), Anneli Särnblad (s), Henrik von Sydow (m), Niclas Lindberg (s) och Christin Hagberg (s).

Avvikande meningar

1. Vissa frågor rörande företagsinteckning

Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c) och Henrik von Sydow (m) anför:

Inledningsvis vill vi framhålla att konkursinstitutet är nödvändigt i ett utvecklat och dynamiskt samhälle och kan ses som en integrerad del av en fungerande marknadsekonomi. Genom konkurs kan verksamhet som saknar bärkraft avvecklas i ordnade former. Finns det anledning att anta att gäldenären försökt gynna någon borgenär framför övriga, kan en konkurs även vara den lämpligaste utvägen för att möjliggöra återvinning av en otillbörlig transaktion eller för att förhindra ytterligare sådana transaktioner. En konkurs innebär dock ofta värdeförstöring. Svårigheter föreligger nämligen att under konkursen driva verksamheten på ett affärsmässigt sätt. De tillgångar och andra värden som finns i företaget, exempelvis goodwill, kan i många fall gå förlorade. Vidare kan konkursförvaltningen vara kostnadskrävande.

Mot denna bakgrund har arbetet på det insolvensrättsliga området under de senaste decennierna varit inriktat på att bl.a. skapa former och förutsättningar för att livskraftiga företag som hamnat i ekonomiskt trångmål skall kunna rekonstrueras och att onödiga konkurser undviks. Ett viktigt steg i detta arbete var riksdagens beslut våren 1996 att anta lagen om företagsrekonstruktion. Härigenom har tillskapats ett insolvensrättsligt institut som medger att företag i kris får rådrum att lösa sina problem och som möjliggör en ändamålsenlig återuppbyggnad av livskraftiga företag.

I huvudsak står vi bakom 2003 års reform av förmånsrättslagstiftningen vad gäller avskaffandet av förmånsrätten för skatter och avgifter, omvandlingen av företagshypoteket till en företagsinteckning med allmän förmånsrätt och förändringarna av lönegarantin och löneförmånsrätten.

Men vi finner att de farhågor vi hyste våren 2003 om försämrade möjligheter för små och medelstora företag att erhålla krediter har besannats. Detta är särskilt tydligt utanför storstadsområdena. Läget är kritiskt, särskilt för de företag som har små marginaler i sina säkerheter. Det föreligger stor risk för att dessa företag kommer att mötas av krav på ytterligare säkerheter, amorteringar och i värsta fall uppsagda krediter med risk för åtföljande konkurs. Mot denna bakgrund är det, enligt vår mening, rimligt att företagsinteckningens värde återställs till sitt tidigare värde om 100 %.

I andra hand anser vi att regeringen skall utarbeta ett förslag innebärande att omvandlingen av äldre företagshypotek till företagsinteckningar skjuts upp till den 1 januari 2007 och att punkt 4 i nuvarande övergångsbestämmelser upphävs. Under uppskovet skulle en ordentlig utvärdering av konsekvenserna av en ändrad förmånsrättslagstiftning kunna komma till stånd. Resultatet av denna analys kan sedan läggas till grund för förnyade överväganden i frågan.

Denna fråga bör inte kräva något mer ingående beredningsarbete. Det torde därför räcka att regeringen omgående upprättar ett förslag till lagrådsremiss. Ett sådant förslag kan sedan, efter ett kort remissförfarande, läggas till grund för en lagrådsremiss som efter sedvanlig lagrådsgranskning kan leda till en proposition. Med ett sådant upplägg skulle det kunna vara möjligt för riksdagen att behandla lagförslaget före årsskiftet.

Finansutskottet bör därför, med bifall till motionerna L214 yrkande 1, L220 yrkande 1, L251 yrkande 1, L257 yrkandena 1 och 3, L274 yrkandena 1 och 2, L322, L323 yrkande 2, L324, L337 yrkande 6, L372 yrkande 1, N393 yrkande 29, N398 yrkande 3, N408 yrkande 3 och N413 yrkande 5 samt med avslag på motionerna L220 yrkandena 2 och 3 och L323 yrkande 1, föreslå att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som nu har anförts.

2. Vissa frågor rörande företagsinteckning

Yvonne Andersson (kd) anför:

Jag vill understryka att Kristdemokraterna i grunden är positiva till 2003 års reform av förmånsrättslagstiftningen. Reformen är som helhet bra och väl ägnad att ligga till grund för ett fortsatt lagstiftningsarbete på det insolvensrättsliga området. Redan vid 2003 års riksdagsbeslut var vi dock tveksamma på en punkt, nämligen konsekvenserna av förändringen av förmånsrätten för företagshypoteket, särskilt i glesbygd. Det avgörande skälet till att vi till slut ställde oss bakom reformen var uttalandena i utskottsbetänkandet om vikten av en snar utvärdering av reformen och om en beredskap hos regeringen för att kunna vidta ytterligare åtgärder för att underlätta för mindre företags kapitalförsörjning om konsekvensanalyserna skulle visa att det fanns behov därav.

Jag kan konstatera att den av riksdagen våren 2003 begärda utvärderingen ännu inte har genomförts. Först i samband med beredningen i lagutskottet av de i ärendet aktuella motionerna har regeringen gett ett sådant utvärderingsuppdrag. Regeringen har också negligerat de signaler som kommit från olika håll om att det finns risk för att kapitaltillgången för små och medelstora företag försämrats på grund av ändringarna av företagshypoteket. Några nämnvärda åtgärder för att öka tillgången på riskkapital för företagen har inte heller vidtagits.

Mot denna bakgrund anser jag att ikraftträdandet av den andra delen av förmånsrättsreformen skall skjutas upp till den 1 januari 2007 och att punkt 4 i övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i förmånsrättslagen upphävs. På så sätt skapas det rådrum som krävs för att närmare kunna analysera effekterna av reformen och diskutera andra frågor som rör kapitalförsörjningen för företagen. Regeringen bör därför omgående återkomma till riksdagen med erforderliga lagförslag i enlighet med vad som nu har sagts.

Finansutskottet bör därför, med bifall till motion L251 yrkande 1, med delvis bifall till motionerna L214 yrkande 1, L220 yrkande 1, L274 yrkande 2, L337 yrkande 6, L372 yrkande 1, N393 yrkande 3, N408 yrkande 3 och N413 yrkande 5 samt med avslag på motionerna L220 yrkandena 2 och 3, L257 yrkandena 1 och 3, L274 yrkande 1, L322, L323 och L324, föreslå att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som nu har anförts.